

Chơi Chữ

Quý Thể

Hồi lớp đệ thất (lớp sáu) học sinh chúng tôi có trò chơi lúc đầu gọi là trò làm tự điển, sau gọi là “chơi chữ”. Trò này lấy chữ mà chơi, ai nhiều chữ nấy thắng. Cách chơi khá đơn giản. Cứ đề ra chữ nào đó mỗi đứa lấy giấy bút ra kê, xong đếm lại, ai nhiều hơn sẽ thắng. Ví dụ: Lấy chữ “cà”

- Cà phê, cà ri, cà rà, cà rá, cà cuống, cà rốt, cà sa, cà rơn, cà nhất, cà khịa, cà mèn... cà riêng tôi, cà kê dê ngỗng, cà lăm cà lạp, cà răng cưa tai...

Tôi có thằng bạn tên Đạo, thằng này có biệt tài chơi chữ. Lần nào chơi nó cũng thắng. Nó có những từ rất đặc biệt, có khi người khác cãi, nó đem từ điển tới, ai cũng chịu. Nó có một chữ “cà” hết sức lạ lùng là “cà ràng”. Từ điển lớn và mới nhất mới thấy ghi từ này: “*Đó là thứ lò đất nung dùng trên ghe thuyền ở vùng đồng bằng sông Cửu Long. Lò gồm ba ống táo nhỏ gắn trên cái đế bằng đất nung*”. Miền Nam có thành ngữ cà rang cà đụng. Thằng Đạo có vốn từ giàu chẳng ai bằng. Từ ngữ ba miền, mới cũ nó đều thông.

Trò chơi chữ khởi đi từ lớp tôi lan sang những lớp khác. Thế là mỗi lớp thành lập đội tuyển chơi chữ. Đội tuyển có ba thành viên. Năm ấy Đạo, Lê và tôi được cả lớp tín nhiệm cử đi thi đấu với lớp ngũ bốn, nghĩa là lớn hơn lớp tôi hai năm. Đây là cuộc thi không cân sức thế nhưng đội tuyển lớp tôi đã thắng.

Muốn chơi chữ giỏi phải có chữ nhiều. Có vốn từ phong phú, mà vốn từ chính là vốn sống. Chúng tôi những cậu bé mười lăm, vốn sống chưa đựng đầy chiếc túi nhỏ, lấy chữ đâu mà chơi. Hồi đó nhà tôi có quyển Từ điển tiếng Việt của Hội Khai Trí Tiến Đức. Quyển sách bọc bì vải đen, khổ to và dày, ôm không nổi, làm sao học cho hết? Thằng Đạo bày: “tim chữ lạ mà học.” Ôi không biết bao nhiêu chữ nghĩa làm sao học. Tuy chỉ mới lớp sáu nhưng trình độ học sinh thời đó đã khá nên chúng tôi biết liệt kê theo cách các nhà làm từ điển, theo A,B,C...

Học sinh thời nào cũng có nhiều trò chơi, hầu hết những trò chơi đó đều bị thầy cô và nhà trường cấm. Tiếng trò chơi chữ là trò chơi trí tuệ, có lợi cho môn văn và nhất là lại có cái lợi thiết thực khi chơi trò này trong lớp bớt náo loạn ồn ào nên được nhà trường khuyến khích.

Thường vào cuối tháng năm đầu tháng sáu, khi kỳ thi đệ nhị tam cá nguyệt (học kỳ 2) đã xong, không khí học tập có phần uể oải, lơ là, thầy cô cũng nới tay, đó là lúc trò chơi chữ nở rộ. Chiều hôm ấy học sinh tổ chức cuộc thi chung kết chơi chữ giữa lớp Thất Ba đấu với Ngũ bốn. Chữ bốc thăm đem ra chơi là chữ “Ăn”, một chữ rất giàu có của tiếng Việt:

- Ăn thề, ăn vạ, ăn gian, ăn mày, ăn xin, ăn hiếp, ăn sương... ăn xối ở thì, ăn tươi nuốt sống, ăn vóc học hay, ăn mận nói ngay, ăn xem nòi, ăn không ngỏi rồi, ăn nên làm ra...

Đội thất ba thắng đội ngũ bốn nhờ có ba chữ ăn thuộc loại quái chiêu: Ăn ong (đi tìm mật ong), ăn đàng sóng nói đàng gió (nói năng ngang ngược), Ăn lông ở lỗ. Công đầu thuộc về thằng Đạo. Chữ nó nhiều vô số.

Tôi đình ninh sau này thằng Đạo thế nào cũng làm nghề nghiệp gì liên quan đến chữ nghĩa. Nó sẽ thành nhà soạn từ điển. Tôi tin từ điển hần soạn ra chẳng thiếu chữ nào. Thằng Đạo làm luận hay lắm. Bài hần kỳ nào cũng được thầy đọc cho cả lớp nghe. Hần còn giỏi văn nghệ, làm thơ, viết báo tường. Hần là một học sinh kiểu mẫu mà thầy cô lấy ra làm gương cho chúng tôi noi theo.

“Xã hội” học trò chỉ có hai “giai cấp” học giỏi, học dở. Hai nhóm này chẳng có định và cũng chẳng thấy có đấu tranh gì gay gắt cả. Tháng này học nhiều, đứng cao, tháng sau lười biếng rơi xuống cuối sổ trở thành nhà lục sĩ đội trên đầu bốn mươi bạn đồng lớp, thế là chuyển từ giai cấp này sang giai cấp kia.

Học xong ra đời chẳng thế. Cuộc đời tàn nhẫn hơn. Với sự có mặt của gia thế nó đóng đinh số phận con người vào một vị trí nhất định và trừ khi có phép lạ mới nhảy từ cấp dưới lên cấp trên. Thế nhưng rủi ro sơ sẩy, chỉ trong chốc lát rơi tới đáy hầm than!

Ra đời mỗi học sinh một hoàn cảnh. Có kẻ học rất giàu lại chẳng ra gì. Có đứa học dốt kiểm được chỗ đứng trên cao. Tôi thuộc hạng này. Thuở còn đi học tôi học hành tầm thường thế nhưng khi vào đời lại làm vị quan toà xét xử và định đoạt số phận kẻ khác.

Có lần xử án, cảnh sát lôi từ xe bít bùng xuống một người đàn ông đẩy hẳn tới trước vành móng ngựa. Tôi ra lệnh mở còng. Trông hẳn rách rưới thiếu não, tội tệt. Hẳn bị đưa ra toà về tội trộm. Một tên trộm hạng bét, tầm thường. Tôi bảo hẳn khai tên họ, tuổi tác, nghề nghiệp, chỗ ở. Khi hẳn ngẩng đầu lên tôi đã ngờ ngợ, nhưng chưa tin vào mắt mình. Tại sao trông hẳn giống như thằng Đạo, vua chọi chữ cách đây hai mươi năm thời chúng tôi còn là học sinh ngồi chung bàn? Tuy giờ đây cuộc sống nhọc nhằn đã khiến cho hẳn già cả tiêu tụy. Tôi tự nhủ:

- Lẽ nào người ấy là thằng Đạo, thằng học trò thông minh học giỏi, hạnh kiểm tốt, đầy tài năng lại chịu cảnh khốn cùng đến nỗi đi vào ngõ cụt như thế này?

Tôi nhận ra hẳn nhưng hẳn vẫn chưa ngược lên nhìn tôi. Cũng khó mà nhìn ra tôi. Ngày trước tôi là cậu học sinh ốm o và nhỏ nhất lớp song giờ đây tôi đã trở thành vị quan toà phương phi bệ vệ, mặc áo choàng đen ngồi trên chiếc ghế uy nghi. Chung quanh tôi là một quang cảnh đầy sự tôn kính và đang làm cái công việc định đoạt cho số phận con người nhỏ nhoi hèn mọn đang đứng trong vành móng ngựa dưới kia. Tôi hỏi:

- Tên họ?

Hẳn ngẩng lên nhìn tôi. Hình như hẳn cũng có tâm trạng như tôi, nghĩa là lẽ nào thằng bạn ngày xưa lại là người xét xử hẳn. Hẳn cúi xuống, không trả lời. Tôi giục:

- Họ và tên, khai đi!

Và hẳn ngược nhìn lên một lần nữa. Bây giờ chẳng còn nghi ngờ gì. Chúng tôi đã nhận ra nhau trong một tình cảnh cực kỳ oái oăm và khó xử cho cả hai. Tôi đùa:

- Đây “vua chọi chữ”...

Hẳn hỏi:

- Cái gì? Nhái bét chàng hiu (Biệt hiệu của tôi thời học sinh)?

Tôi nói:

- Có một chữ rất dễ...

Hẳn hỏi:

- Chữ gì?
- Tên họ của mình...

Hẳn buồn bã lắc đầu. Hình như hẳn không muốn đem cái chữ “đạo” ra chọi với cuộc đời, với hoàn cảnh éo le bây giờ. Hẳn muốn giữ cái tên tuổi tốt đẹp đó cho quãng đời học sinh tuyệt vời ngày trước mà thôi. Tôi cố ép hẳn:

- Đây vua chọi chữ đừng có giấu nữa. Lấy chữ Đạo ra chọi nhé – và rồi tôi ứng khẩu đọc một lô – đạo diễn, đạo sĩ, đạo đức, đạo hạnh, đạo đồng, đạo mạo...

Hẳn nói:

- Thiếu hai chữ.
- Hai chữ gì?

Hẳn cười:

- Đạo chích, đạo tặc! (trộm cắp)

Hẳn không xin giảm án. Hẳn không chịu nhún mình. Hẳn vẫn giữ được tính cách cao ngạo dễ thương thời còn đi học. Hẳn lãnh án. Đưa hai tay ra cho người ta còng, bước ra, vừa đi vừa cười./

Quý Thử